

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОСТІ В КАЗЦІ Л. КЕРРОЛА «АЛІСА В КРАЇНІ ЧУДЕС»

Марина Шемуда

кандидат педагогічних наук, старший викладач,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., Україна, 08401
shemuda_marina@ukr.net

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються характерні особливості репрезентації емоційності на прикладі казки Л. Керрола «Аліса в Країні чудес». Автором проаналізовано мовлення персонажів, яке побудоване на грі слів, вживанні метафор, порівнянь, паралельних конструкцій, каламбурів тощо, що викликає емоційну реакцію читача, привертаючи увагу. Також мова йде про графічні засоби виразності в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес», що несуть прагматичне навантаження, а отже, є одним із способів здійснення впливу на адресата писемного мовлення. Автор наголошує, що емоційність у казці Л. Керрола являє собою сукупність і взаємодію емоційних ситуацій, емоційних станів і переживань героїв та персонажів-фігурантів, виражених автором за допомогою лексичних і стилістичних засобів. Виявлено, що завдяки успішній реалізації емоцій Л. Керролом у казці «Аліса в країні чудес» читач включається в емоційний змістовний простір тексту, намагається співпереживати й оцінювати ситуацію.

Ключові слова: емоції, емоційність, емоційні ситуації, засоби репрезентації емоційності.

Для цитати:

Шемуда М. Особливості репрезентації емоційності в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес». *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2017. Вип. 22 (2). С. 127–137.

Вступ

Актуальність дослідження полягає у тому, що казка як своєрідний жанр народної творчості здавна посідає значне місце у фольклорі всіх народів світу. Згадки про казку та її зразки знаходимо в різноманітних писемних пам'ятках, які дійшли до нашого часу крізь віки і тисячоліття. Світ емоцій формується в дитинстві, і література, перші книги з якими знайомиться дитина, значною мірою поряд із середовищем та соціумом визначають розвиток сфери почуттів індивідуума, тому вивчення категорії емотивності на матеріалі дитячої літератури представляє особливий інтерес.

Теоретичні основи та практичний досвід вивчення вербалізації емоцій представлені у працях таких лінгвістів, як Н. Д. Арутюнова, Л. Г. Бабенко, В. В. Воїнова, С. Р. Воркачева, Я. В. Гнезділова, О. А. Левіна, В. Н. Михайловська, О. Е. Філімонова, В. І. Шаховського тощо, яких насамперед цікавить класифікація емотивної лексики, емотивність на синтаксичному рівні, емотивність художнього тексту, а також питання міжкультурної специфіки вербальної та невербальної маніфестації емоцій.

Метою статті є виявлення характерних особливостей репрезентації емоційності в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес».

Методи дослідження

У дослідженні використовувалися теоретичні загальнонаукові методи: абстрагування, узагальнення, формалізації, індукції та дедукції; емпірико-теоретичні методи (аналіз, синтез, ідеалізація, моделювання, системний метод та метод класифікації); дискурсивний аналіз; метод лінгвістичного спостереження та опису тощо.

Результати дослідження

Первинні базові визначення й класифікація емоцій та емоційних станів знаходяться в межах розробок психологічної науки. Низка психологів визначає емоції (фр. *emotion* від лат. *emovere* «збуджувати, хвилювати») як особливий психофізичний

стан організму, що відображає ставлення людини до самої себе й оточення у формі інтенцій, безпосередніх переживань, відчуттів приємного чи неприємного, задоволення чи незадоволення, що обумовлюється відношенням об'єктивних властивостей світу до потреб та мотивів діяльності індивіда (Ізард, 2008).

Емоції виражаються інтонацією, особливими мовними засобами (словами), а також фразеологічними одиницями (Arnold, 1990). Емоції можуть зумовлюватися і передаватися (виражатися, проявлятися) мовленням та мовою, тому емотивність є мовною і висловлює психічний стан мовця, що обумовлює його емоційне ставлення до предмета і ситуації спілкування.

Автори англійських літературних казок активно використовують стилістичні засоби з метою надання своїм творам власної самобутності та неповторності. У англійській літературних казках часто зустрічаються наступні стилістичні засоби репрезентації емоційності: алітерація, анадиплозис, анафора, повтор, антитеза, гіпербола, еліпсис, епітет, епіфора, інверсія, каламбур, контекстуальні синоніми, літота, метафора, метонімія, оноματοпея, перелічення, персоніфікація, порівняння, полісиндетон, риторичне запитання, асиндетон тощо.

Під час репрезентації емоційності в текстах англійських літературних казок акцент ставиться на базові емоції, що впливають з властивостей тексту, адресованого дітям, а також з психологічних особливостей дитячого віку та рівня розвитку їх когнітивних здібностей. Авторська мова виконує головну роль маркування емоцій, дозволяє читачеві за рахунок широкого вжитку номінативної та описової лексики декодувати її тип.

Єдина художня книга відомого математика Л. Керрола «Аліса в Країні чудес», написана ним для своєї дочки, щоб допомогти їй розібратися в математичних законах, стала популярною серед дітей усього світу. Книга з одного боку дитяча, тому що позбавлена всякого сенсу і логіки, і зрозуміти і відчувати її зможуть тільки діти, які сприймають навколишній світ, без логіки, знаходячи в самому звичайному незвичайне, і вірячи, що в світі тварин, все обов'язково вміють говорити. З іншого боку, через нелогічні і божевільні ідеї цієї книги, дорослі можуть зрозуміти, як насправді влаштоване життя.

Багато персонажів і епізодів книги, кумедних реплік й ситуацій не випадкові, а глибоко мотивовані: вони повністю побудовані на грі слів, на пошкваленні метафор, на буквальній інтерпретації компонентів, фразеологічних поєднаннях і каламбурах.

Для репрезентації емоцій в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» автором вживається велика кількість прислів'їв.

Duchess: I daresay you're wondering why I don't put my arm round your waist. The reason is that I'm doubtful about the temper of your flamingo. Shall I try the experiment? (Carroll, 2015: 64).

У наступному прикладі вживається прислів'я *birds of feather flock together*, що означає «рибак рибака бачить здалеку», де емоційність репрезентується за допомогою гри слів, побудованій на багатозначності дієслова *to bite*: 1. кусати; 2. пекти, щипати.

Alice: He might bite.

Duchess: Very true, flamingoes and mustard both bite. And the moral of that is – 'Birds of feather flock together' (Carroll, 2015: 86).

Зазначимо, що в казці Л. Керрола «Аліса в країні чудес» для вираження емоцій нами також виявлені повтори:

Duchess: 'Tis so, and the moral of this is – oh, 'tis love, 'tis love, that makes the world go round! (Carroll, 2015: 87).

У процесі аналізу особливостей репрезентації емоційності в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес», виявлено, що в казках традиційного плану часте використання паралельних конструкцій з лексичними повторами зумовлено особливостями їх структури, ритмічної організації. Можна навести яскраві приклади паралелізму зустрічаються в казці Л. Керрола для виявлення емоційності:

Duchess: Ah, well it means much the same thing, and the moral of that is – 'Take care of the sense, and the sounds will take care of themselves (Carroll, 2015: 34).

У казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес», нами також виявлені парантези, які викликають емоційну реакцію читача і привертають увагу. Так, королева вигукує, щоб Соні відтяли голову, потім вигнали з судової зали, закликали до порядку, общипали і нарешті обірвали йому вусики. Інакше кажучи,

її накази слідуєть один за одним не в природній логічній послідовності, а в порядку, який суперечить здоровому глузду.

Queen: Collar that Dormouse! Behead that Dormouse! Turn that Dormouse out of court! Suppress him! Pinch him! Off with his whiskers (Carroll, 2015: 64)!

У процесі аналізу особливостей репрезентації емоційності в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» нами виявлено вживання омонімії. Наприклад, у другому розділі задзеркалля Аліса запитує в троянди, чи не страшно їй і іншим квітам самим в саду. У наведеному прикладі гра будується на омонімії слів *bough* (гілка) і *wough*, що входить до складу звуконаслідування *bough-wough*.

«There is the tree in the middle», said the Rose. «what else is it good for?»

«And what could do it/ if any danger came?» Alice asked.

«It could bark», said the rose.

‘It says ‘bough-wough», cried a Daisy. «That’s why its branches are called boughs’ (Carroll, 2015: 61).

Виявлено, що емоційність репрезентується в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» за допомогою порівнянь.

..., as if she had known them all her life (Carroll, 2015: 87).

Варто зазначити, що ще одним стилістичним прийомом, який Л. Керрол вживає для репрезентації емоційності, є гра слів. Ігрова поетика автора включає в себе всю систему художніх засобів, що сприяють створенню ігрової атмосфери тексту, яка складається з особливо оформленого ігрового простору і специфічного способу побудови композиції у вигляді ігрової партії.

Dormouse: Once upon a time there were three little sisters, and their names were Elsie, Lacie, and Tillie; and they lived at the bottom of the well.

Alice: What did they live on?

Dormouse: They lived on treacle.

Alice: They couldn’t have done that, you know, they’d have been ill.

Dormouse: So they were, very ill (Carroll, 2015: 13).

Гра слів простежується в наступних репліках: *What did they live on? They lived on treacle.* Авторський текст оповіді можна визначити як ігровий і виділити два основних принципи його формування, а саме: створення незвичайного мовного матеріалу і його нестандартну (нелінійну) організацію в тексті. Вираз *to live on something* має декілька значень, в даному контексті обіграються такі значення цього виразу: *to exist on some surface; to have something as one's food.*

Автор створює полісемічний каламбур, використовуючи двозначність слова *dry*: фізична властивість тіла; нудний, без «цікавих додатків»:

This is the driest thing I know. Silence all round, if you please!
«*William the Conqueror, whose cause was favoured by the pope, was soon submitted to by the English...* (Carroll, 2015: 38).

As wet as ever, it doesn't seem to dry me at all (Carroll, 2015: 45).

Виявлено, що емоційність репрезентується в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» також за допомогою каламбуру побудованого на паронімії виділених слів. Це можливо, коли не спорідненим за походженням словам приписують генетичну спорідненість як це часто буває в дитячих творах. За властивістю предмета визначають його особливості.

When I'M a Duchess, «she said to herself, (not in a very hopeful tone though), «I won't have any pepper in my kitchen AT ALL (Carroll, 2015: 52).

Каламбур побудований на паронімії слова *lessen* (хоча йдеться про урок *lesson*), автор використовує перекручене слово *lessen* – менше, що підходить за контекстом.

That's the reason they're called lessens,» the Gryphon remarked: «because they lessen from day to day» (Carroll, 2015: 55).

Графічні засоби несуть прагматичне навантаження, а отже, є одним із способів здійснення впливу на адресата писемного мовлення. У казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» простежуємо два види шрифтових засобів – прописні літери та курсив. Курсивне виділення (таких випадків у казці всього три) спостерігається лише у першому розділі, коли Аліса вперше

зустрічається із Кроликом. Одягнений як справжній джентльмен, він витягає з кишені годинника:

... *the Rabbit actually took a watch out o f its waistcoat-pocket* (Carroll, 2015: 21).

За допомогою курсивного виділення автор підкреслює здивування героїні, котра ще не встигла призвичаїтися до алогічних реалій Країни чудес: сам факт наявності у Кролика годинника, жилета й те, що він може ним користуватися.

Падаючи вниз і розмірковуючи про будову світу, Аліса подумки переноситься на урок географії. Вона хоче знати куди потрапить, пролетівши крізь землю. Саме прийменник крізь і виділений курсивом:

*And she tried to curtsy as she spoke-fancy curtseying as you're falling **through** the air!* (Carroll, 2015: 30).

Виділення прописними літерами слів та фраз слугує меті створення ілюзії реальності його сюрреалістичного світу та розставлення смислових акцентів.

She took down a jar from one of the shelves as she passed; it was labelled «ORANGE MARMALADE» (Carroll, 2015: 87).

... *round the neck of the bottle was a paper label, with the words 'DRINK ME' beautifully printed on it in large letters* (Carroll, 2015: 93).

Виділення в наведеному нище прикладі – черговий випадок гри у алогічність, оскільки правомірнішим видалося б виділення фрагмента *all* на означення короткої фрази. Виділення саме дієслова увиразнює переляк учасників чаювання, за умови якого будь-яка активна дія стає перемогою над собою. Абсурдність світу казки простежується у тексті сказаної Капелюшником фрази, що не має нічого спільного із темою розмови.

The Hatter opened his eyes very wide on hearing this; but all he SAID was, 'Why is a raven like a writing-desk?' (Carroll, 2015: 69).

Модальні, допоміжні дієслова та дієслова-зв'язки, виділені прописними літерами підкреслюють можливість чи неможливість виконання певної дії в умовах реалій художнього світу казки:

I do wish they WOULD put their heads down!, they WOULD not remember the simple rules, ... I only wish they COULD!, How CAN I have done that?, That WILL be a queer thing, to be sure!,

I DON'T know,' said the Caterpillar; Leave off that!' screamed the Queen (Carroll, 2015: 45).

Виділення допоміжного дієслова перфектно-тривалого часу в останньому уривку увиразнює здивування Королеви тим, що хтось із мешканців Країни чудес наважився прийти перед її очі й перебувати там деякий час.

Висновки

Можна зробити висновки, що саме завдяки успішній реалізації емоцій Л. Керролом у казці «Аліса в країні чудес» читач включається в емоційний змістовний простір тексту, намагається співпереживати й оцінювати ситуацію. Емотивність у проаналізованій казці Л. Керрола являє собою сукупність і взаємодія емоційних ситуацій, емоційних станів і переживань героїв та персонажів-фігурантів, виражених автором у емотивних побудовах і мовних маркерах емоційності: лексичними і стилістичними засобами, які формують і цю домінанту. Багато персонажів і епізодів книги, кумедних реплік й ситуацій не випадкові, а глибоко мотивовані: вони повністю побудовані на грі слів, на пожвавленні метафор, на буквальній інтерпретації компонентів, фразеологічних поєднаннях і каламбурах. Все це викликає емоційну реакцію читача і привертає увагу. Графічні засоби в казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» несуть прагматичне навантаження, а отже, є одним із способів здійснення впливу на адресата писемного мовлення. Спеціалізоване використання графічних засобів привертає увагу читача до форми написання. Таким чином, форма стає значущою і, взаємодіючи зі значенням графічно виділеної лексичної одиниці, семантично ускладнює її. Серед зазначених графічних засобів виразності, творові Л. Керрола притаманні насамперед шрифтове виділення (прописними літерами та курсивом), навмисний поділ слів на склади та створення фігурного вірша. У казці Л. Керрола «Аліса в Країні чудес» простежуємо два види шрифтових засобів – прописні літери та курсив.

Література

- Бабенко Л. Г. Обозначение эмоций в языке и речи. М. : Высш. шк., 1997. 136 с.
- Воинова В. В. Реализация категории эмотивности в англоязычной детской литературе : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Санкт-Петербург, 2006. 24 с.
- Изард К. Е. Психология эмоций. Питер : СПб., 2008. 464 с.
- Левина О. А. Репрезентация эмоциональных состояний персонажей в английском художественном тексте. М. : Наука, 1999. 481 с.
- Шаховский В. И. Эмотивный код языка и его реализация : [коллект. монография под ред. В. И. Шаховский]. Волгоград, 2003. 108 с.
- Arnold M. B. Emotion and Personality. Psychological Aspects. N.-Y. : Columbia University Press, 1990. Vol. I. 296 p.
- Carroll Lewis. Alice's Adventures in Wonderland. London : Macmillan Children's Books, 2015. 96 p.
-

УДК 811.111

ОСОБЕННОСТИ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ЭМОЦИОНАЛЬНОСТИ В СКАЗКЕ Л. КЭРРОЛЛА «АЛИСА В СТРАНЕ ЧУДЕС»

Марина Шемуда

кандидат педагогических наук, старший преподаватель, доцент кафедры
иностранной филологии, перевода и методики обучения,
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»,
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., Украина, 08401
shemuda_marina@ukr.net

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются характерные особенности репрезентации эмоциональности на примере сказки Л. Кэрролла «Алиса в Стране чудес». Автором проанализирована речь персонажей, которая построена на игре слов, употреблении метафор, сравнений, параллельных конструкций, каламбуров и т. п., что вызывает эмоциональную реакцию читателя, привлекая его внимание. Также речь идёт о графических средствах выразительности в сказке Л. Кэрролла «Алиса в Стране чудес», которые несут прагматическую нагрузку, а следовательно, являются одним из способов оказания влияния на адресата письменной речи. Автор отмечает, что эмоциональность в сказке Л. Кэрролла представляет собой совокупность и взаимодействие эмоциональных ситуаций, эмоциональных состояний

и переживаний героев и персонажей-фигурантов, выраженных автором с помощью лексических и стилистических средств. Выявлено, что благодаря успешной реализации эмоций Л. Кэрроллом в сказке «Алиса в Стране чудес» читатель включается в эмоциональное содержание пространство текста, пытается сопереживать и оценивать ситуацию.

Ключевые слова: эмоции, эмоциональность, эмоциональные ситуации, средства репрезентации эмоциональности.

Для цитаты:

Шемуда М. Особенности репрезентации эмоциональности в сказке Л. Кэрролла «Алиса в Стране чудес». *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2017. Вип. 22 (2). С. 127–137 [на укр. языке].

UDC 81'373

**FEATURES OF THE EMOTIONALITY'S
REPRESENTATION IN THE TALE BY L. CARROLL
«ALICE'S ADVENTURES IN WONDERLAND»**

Maryna Shemuda

Ph.D. in Pedagogy, Senior lecturer, Associate Professor of the Foreign Philology,
Translation and Teaching methods' Department,

SHEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhoriy Skovoroda»,

30 Sukhomlynskyi Str., Pereyaslav-Khmelnytskyi, Kyiv Reg., Ukraine, 08401
shemuda_marina@ukr.net

ABSTRACT

The article deals with the characteristic features of the emotionality's representation on the example of L. Carroll's tale «Alice's Adventures in Wonderland». The author analyzes the speech of the characters, which is built on the game of words, the use of metaphors, comparisons, parallel structures etc., which causes the reader's emotional reaction, drawing his attention. Also, it is goes about the graphic means of expressiveness in L. Carroll's tale «Alice's Adventures in Wonderland», which bear the pragmatic load, and therefore, influence the addressee of the written speech.

The author emphasizes that emotionality in L. Carroll's tale is a combination and interaction of emotional situations, emotional states and experiences of heroes and figurative characters expressed by the author through a variety of lexical and stylistic means. It is revealed that thanks to the successful realization of emotions by L. Carroll in the tale «Alice's Adventures in Wonderland», the reader is included in the emotional content of the text, trying to empathize with the situation and assess it.

Key words: emotions, emotionality, emotional situations, means of emotionality's representation.

For citation:

Shemuda, M. (2017). Osoblyvosti reprezentatsiyi emociynosti v kazci L. Kerrola «Alisa v Krayini chudes» [Features of the emotionality's representation in the tale by L. Carroll «Alice's Adventures in Wonderland»]. *Psycholingvistyka – Psycholinguistics*, 22 (2), 127–137 [in Ukrainian].

References

- Babenko, L. G. (1997). *Oboznachenie emotsiy v yazyike i rechi [Indication of emotions in language and speech]*. Moskva : Vyshha shkola [in Russian].
- Voinova, V. V. (2006). Realizatsiya kategorii emotivnosti v angloyazychnoy detskoj literature [Implementation of the category of motivation in the English children's literature]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sankt-Peterburg [in Russian].
- Izard, K. E. (2008). *Psihologiya emotsiy [Psychology of emotions]*. Piter : SPb. [in Russian].
- Levina, O. A. (1999). *Reprezentatsiya emotsionalnykh sostoyaniy personazhey v angliyskom hudozhestvennom tekste [Representation of emotional states of characters in the English text]*. Moskva : Nauka [in Russian].
- Shahovskiy, V. I. (2003). *Emotivnyiy kod yazyika i ego realizatsiya [Emotional language code and its implementation]*. Volgograd [in Russian].
- Arnold M. B. *Emotion and Personality. Psychological Aspects*. N.-Y. : Columbia University Press, 1990. Vol. I. 296 p.
- Carroll Lewis. *Alice's Adventures in Wonderland*. London : Macmillan Children's Books, 2015. 96 p.

Подано до редакції 12.09.2017
Рецензовано 21.09.2017
Прийнято до друку 22.10.2017
